

**Offshore Windparken Maas West Buiten,
Scheveningen Buiten, Eurogeul Noord, Kat-
wijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord
Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en
Helder.**

Advies voor richtlijnen voor de milieueffectrapporten

16 mei 2005 / rapportnummer 1530-11

commissie voor de milieueffectrapportage

Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat
drs. M.H. Schulz van Haegen
Postbus 5807
2280 HV RIJSWIJK

uw kenmerk
AMU 00669

uw brief
9 maart 2005

ons kenmerk
1530-12/Dr/Br/eh

Onderwerp
Advies voor richtlijnen voor de milieueffectrapporten Offshore Windparken Maas West Buiten, Scheveningen Buiten, Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder.

Doorkiesnummer
(030) 234 76 06

Utrecht,
16 mei 2005

Geachte mevrouw Schultz van Haegen,

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor de milieueffectrapporten (MER) ten behoeve van de besluitvorming over de offshore windparken Maas West Buiten, Scheveningen Buiten, Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie constateert dat de procedures voor vergunningverlening voor offshore windenergieparken zijn gestart terwijl beleid dat een afdoend toetsingskader biedt voor de vergunningverlening nog ontbreekt. Dit beleid had gebaseerd kunnen worden op een m.e.r. op strategisch niveau. Er bestaat nog geen duidelijkheid over de maximaal te realiseren windenergiecapaciteit en de preferentievolgorde van locatiekeuzen. Het ontbreken van een toetsingskader is risicovol omdat de kans bestaat dat er significante gevolgen optreden voor het Noordzeemilieu, hetzij op grond van de Habitatrichtlijn dan wel met gebruikmaking van de nieuwe Natuurbeschermingswet¹. Naast de eisen gesteld aan gebiedsbescherming, moet ook rekening gehouden worden met mogelijk significante gevolgen voor soorten beschermd onder de Vogel- en Habitatrichtlijn. De MER'en voor de nu te ontwikkelen initiatieven zullen weliswaar ingaan op cumulatieve effecten op het milieu, maar daarmee ontstaat nog geen toetsingskader, op zijn best levert het daarvoor bouwstenen.

De Commissie adviseert u dan ook op korte termijn een studie uit te voeren met als doel inzicht te krijgen op welke wijze maximaal vermogen uit windenergie op de Noordzee gerealiseerd kan worden met zo min mogelijk negatieve gevolgen voor het natuurlijk milieu. Het toetsingskader voor de vergunningverlening dat hieruit resulteert, zal bijvoorbeeld

---

¹ Van belang daarbij is dat de offshore windparken gelegen zijn buiten de territoriale wateren, omdat buiten die wateren een ander juridisch regime geldt.

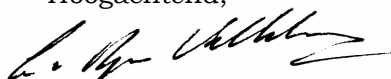
beeld uitwijzen of het nu gehanteerde uitgangspunt 'wie het eerst komt het eerst maalt' verenigbaar is met dit doel. Meer specifiek moet deze studie inzicht geven:

- of, en zo ja in welke situaties (bijvoorbeeld combinaties van locaties) en in welke mate significante effecten op natuur en milieu optreden;
- in de vanuit natuur- en milieuoogpunt en energieopbrengst meest geschikte (combinatie van) locaties voor windparken op de Noordzee;
- in mogelijke mitigerende maatregelen, zoals het vrijlaten van corridors tussen windparken.

Over de cumulatiestudies in de afzonderlijke MER'en merk ik het volgende op. Volgens informatie van uw ministerie zijn momenteel 25 locaties voor vergunningverlening in beeld². Indien deze locaties voor offshore windparken worden benut, kan dit mogelijk grote gevolgen hebben voor het natuurlijk milieu van de Noordzee. In dit richtlijnenadvies vraagt de Commissie dan ook in het MER inzicht te geven in de cumulatieve effecten van alle windparken samen, en de bijdrage van individuele parken daaraan³. Hierbij rijst de vraag welke uitgangssituatie voor bepaling van de cumulatieve effecten reëel is. De Commissie acht het denkbaar dat niet alle locaties waarvoor vergunning wordt verleend ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. Dit gezien bijvoorbeeld de onzekerheid of voldoende MEP-subsidies en aansluitcapaciteit op het elektriciteitsnet beschikbaar zijn. Voor een zinvolle bepaling van de cumulatieve effecten is het van groot belang dat uitgegaan wordt van een reële uitgangssituatie. Dit is te meer relevant als de conclusie getrokken moet worden dat door cumulatie er mogelijk significante effecten optreden voor beschermde soorten en/of habitats. De Commissie adviseert u in de vast te stellen richtlijnen de meest reële uitgangssituatie voor de cumulatiestudie te definiëren.

De Commissie hoopt met dit richtlijnenadvies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen. Zij is graag bereid hierover nader met u van gedachten te wisselen. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

Hoogachtend,

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Offshore Windparken Maas West Buiten, Scheveningen
Buiten, Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld,
Bruine Bank, Noord Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper
en Helder.

Afschrift aan:

Minister van Economische Zaken
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

---

² Indien deze 25 locaties vergund worden zal er voor 7000-10000 MW vermogen gerealiseerd worden, dus aanzienlijk meer dan het streefcijfer van 6000 MW vermogen genoemd in de Nota Ruimte.
³ Het gaat daarbij vooral om effecten op vogels en scheepvaartveiligheid.

Advies voor richtlijnen voor de milieueffectrapporten over
Offshore Windparken Maas West Buiten, Scheveningen Bui-
ten, Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank,
Noord Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor de milieuef-
fectrapporten Offshore Windparken Maas West Buiten, Scheveningen Buiten,
Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord Hinder, Hori-
zon, Riffgrond, Hopper en Helder.

uitgebracht aan de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat door de Com-
missie voor de milieueffectrapportage; namens deze

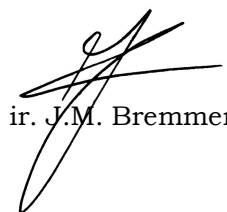
de werkgroep m.e.r.

Offshore Windparken Maas West Buiten, Scheveningen Buiten, Eurogeul
Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord Hinder, Horizon,
Riffgrond, Hopper en Helder,

de secretarissen

dr. G.P.J. Draaijers

ir. J.M. Bremmer

de voorzitter

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Utrecht, 16 mei 2005

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
2. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER	2
3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING	3
3.1 Probleemstelling en doel	3
3.2 Besluitvorming	3
3.3 Locatiekeuze	4
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	4
4.1 Voorgenomen activiteit	4
4.2 Alternatieven	4
4.3 Nulalternatief.....	5
4.4 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	6
5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN GEVOLGEN VOOR HET MILIEU	6
5.1 Energieopbrengst en emissiebalans.....	7
5.2 Levende natuur	8
5.2.1 Vogels.....	8
5.2.2 Zeezoogdieren en vissen	9
5.3 Scheepvaart en veiligheid	10
5.4 Elektriciteitskabels en aanlandingspunt.....	10
5.5 Overige effecten	10
5.6 Cumulatieve effecten	11
6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN	11
7. LEEMTEN IN INFORMATIE.....	11
8. EVALUATIEPROGRAMMA.....	12
9. VORM EN PRESENTATIE.....	12
10. SAMENVATTING VAN HET MER	13

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 9 maart 2005 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 51 d.d. 14 maart 2005
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. INLEIDING

Evelop B.V. heeft het voornemen verschillende windturbineparken aan te leggen in de Noordzee. Het betreft de elf locaties genaamd Maas West Buiten, Scheveningen Buiten, Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder.

Voor het oprichten en instandhouden van een windpark, inclusief de bijbehorende kabels, is een vergunning nodig op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr). Voor het verkrijgen van een vergunning moet de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen worden.

De m.e.r.-procedures gingen van start met de kennisgeving van de startnotities in de Staatscourant van 14 maart 2005⁴. Bij brief van 9 maart 2005 is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor de milieueffectrapporten⁵. Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.⁶. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het milieueffectrapport (MER) moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen. Het advies geldt voor elk van de elf procedures van Evelop.

Voor vergunningaanvragen voor windparken op de Noordzee heeft een aantal jaar een moratorium geheerst. Na de opheffing hiervan is een groot aantal vergunning- en m.e.r.-procedures tegelijkertijd gestart, door meerdere initiatiefnemers. De gepubliceerde initiatieven vertonen grote overeenkomsten. Vanwege de consistentie is er voor gekozen standaardrichtlijnen op te stellen, geldig voor ieder project. Project- of locatiespecifieke opmerkingen of reacties op de tekst van de startnotitie, zijn *cursief* aangegeven.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁷, die zij van het bevoegde gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieuomstandigheden;
- belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengt, bijvoorbeeld over te onderzoeken alternatieven.

---

⁴ Zie bijlage 2.

⁵ Zie bijlage 1.

⁶ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁷ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

2. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

Het is essentieel dat in het MER in ieder geval:

- uitgaande van de beschikbare oppervlakte, ten minste twee inrichtingsvarianten worden uitgewerkt: één waarbij de energieopbrengst voor het gehele park wordt gemaximaliseerd en één waarbij de onderlinge afstand tussen de windturbines wordt vergroot – met behoud van een economisch acceptabele energieopbrengst – ten behoeve van zoveel mogelijk milieuwinst;
- de effecten op vogels en scheepvaartveiligheid kwantitatief worden aangegeven, alsmede mogelijke mitigerende maatregelen. Bepaal daarbij zowel de absolute effecten voor het gehele park, als de effecten per eenheid van energieopbrengst;
- inzicht wordt gegeven in de cumulatieve effecten op vogels en scheepvaartveiligheid bij de situatie dat windparken worden gerealiseerd op alle locaties waarvoor vergunning is verleend⁸ of vergunningprocedures (inclusief m.e.r.) zijn gestart⁹, uitgaande van de maximaal mogelijke energieopbrengst per windpark. Beschouw mogelijke mitigerende maatregelen zoals het open houden van corridors tussen de parken;
- aangegeven wordt in hoeverre de beschermingsformules van de Vogel- en Habitatrictlijn gelden (i.v.m. bijvoorbeeld soortenbescherming en/of externe werking), en zo ja, wat deze betekenen voor het onderhavige initiatief. Geef tevens aan, op grond van de beschermingsformules van het Structuurschema Groene Ruimte (SGR)¹⁰, of het initiatief invloed heeft op wezenlijke kenmerken en waarden van de Noordzee en de Waddenzee¹¹.

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht.

---

⁸ Het betreft hier de windparken Q7 en NSW.

⁹ Ga uit van het aantal locaties waarvoor vergunningprocedures (inclusief m.e.r.) zijn gestart op het moment van vaststelling van de richtlijnen (ten tijde van het uitbrengen van dit richtlijnenadvies bedroeg het aantal locaties 25).

¹⁰ Het SGR zal naar verwachting in de loop van 2005 opgaan in de Nota Ruimte.

¹¹ Dit is met name van belang voor de locatie Riffgrond.

3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

3.1 Probleemstelling en doel

Uit de probleemstelling moet een concrete en duidelijke doelstelling worden afgeleid. Doelen moeten zodanig worden beschreven dat ze kunnen dienen voor de afbakening van de te beschrijven alternatieven.

3.2 Besluitvorming

Geef kort aan welke randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, grenswaarden emissies e.d.) gelden bij dit voornemen. Verwijs hierbij naar de beleidsnota's, (ontwerp-)plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd.

In de Noordzeekuststreek is een aantal gebieden als Speciale Beschermingszone (SBZ) aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn en/of aangemeld in het kader van de Habitatrictlijn¹². Naar verwachting wordt medio 2005 de bescherming van deze gebieden via de Nieuwe Natuurbeschermingswet in de Nederlandse wetgeving vastgelegd. De belangrijkste wijziging ten opzichte van de huidige situatie is dat sprake zal zijn van een vergunningstelsel. Een initiatiefnemer van een project dat de natuurlijke kenmerken kan aantasten van een SBZ moet vanaf die datum een vergunning aanvragen bij de provincie of provincies die verantwoordelijk is/zijn voor het desbetreffende beschermde gebied. Zonder een toegekende Natuurbeschermingswetvergunning kan het project geen doorgang vinden. Geef aan of het initiatief de natuurlijke kenmerken van (een) SBZ(es) kan aantasten.

De Noordzee is, met uitzondering van delen van de kustzone, weliswaar niet als speciale beschermingszone aangewezen, maar in het studiegebied bevinden zich mogelijk soorten die op grond van de externe werking bescherming onder deze richtlijn genieten. Beantwoord de vraag in hoeverre de beschermingsformules van de Vogel- en Habitatrictlijn (VHR) van de Europese Unie gelden, en zo ja, wat deze betekenen voor het voornemen in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen¹³.

De gehele Noordzee maakt onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ga op grond van de beschermingsformules van het Structuurschema Groene Ruimte na of het initiatief invloed heeft op de wezenlijke kenmerken en waarden van de Noordzee. *Besteed in het MER voor de locatie Riffgrond extra aandacht aan de Waddenzee.*

---

¹² Van noord naar zuid gaat het om de volgende Vogelrichtlijngebieden: Waddenzee, Waddeneilanden-Noordzeekustzone-Breebaart, Zwanenwater, Voornes Duin, Kwade Hoek, Voordelta, Westerschelde en Zwin. Bij Habitatrictlijngebieden gaat het om de Noordzeekustzone, duinen van de Waddeneilanden, Waddenzee, Duinen Den Helder-Callantsoog, Duinen Zwanenwater en Pettermeerduinen, Duinen Schoorl, Noordhollands Duinreservaat, Kennemerland-Zuid, Duinen Goeree, Voordelta, Voornes Duin, Westerschelde en Zwin.

¹³ Daar waar de instandhoudingsdoelstellingen voor de betreffende Natura 2000-gebieden ten tijde van het opstellen van het MER mogelijk nog niet zijn ingevuld, kunnen de aantallen worden gebruikt zoals gehanteerd bij de aanwijzingsbesluiten. Houd er rekening mee dat de definitieve instandhoudingsdoelstellingen uit kunnen gaan van in stand houden, maar ook van verbetering van de situatie op grond van de aanwijzing.

Geef in het MER aan dat het is opgesteld voor het verkrijgen van een Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr) vergunning. Beschrijf volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Geef de besluiten aan die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren. Ga ook in op de besluiten die nodig zijn voor de aantakking op het elektriciteitsnet.

3.3 Locatiekeuze

Beschrijf op basis van welke argumenten de selectie en begrenzing van de locatie, het kabeltracé en het aanlandingspunt tot stand is gekomen. Geef aan of deze locatie grote milieu voor- of nadelen heeft, bijvoorbeeld ten aanzien van mogelijke consequenties voor te beschermen gebieden in de Noordzee.

Geef aan of afstemming met andere initiatiefnemers voor windparken heeft plaatsgevonden, en zo ja, met welk resultaat. Beschouw de interactie met andere gebruiksfuncties en activiteiten door in te gaan op de belemmeringen en op de extra mogelijkheden van het voornemen voor andere gebruiksfuncties en vice versa¹⁴. Hoe worden de diverse activiteiten op elkaar worden afgestemd, rekening houdend met veiligheid, milieu en economische belangen?

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

4.1 Voorgenomen activiteit

Beschrijf de voorgenomen activiteit en de alternatieven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Maak onderscheid tussen het windpark zelf, het transformatorstation, de kabel(s) en de aanlanding van de kabel.

Maak tevens onderscheid tussen activiteiten die plaatsvinden bij aanleg (bouw, transport, aanleg), gebruik (beheer en onderhoud) en beëindiging (afbraak en verwijdering). Geef per deelactiviteit de verwachte duur en fasering in de tijd.

4.2 Alternatieven

Motiveer de keuze van de alternatieven en varianten vanuit technische en milieuoverwegingen, bijvoorbeeld door een onderlinge afweging van de effecten op vogels, veiligheid en energieopbrengst. Bij elk alternatief dienen eventuele

---

¹⁴ NOGEPa geeft bijvoorbeeld aan dat uit de tot heden ingediende startnotities blijkt dat oprichting van windturbineparken ook wordt voorzien in gebieden, waarvoor vergunningen op grond van de Mijnbouwwet gelden. Bij verwezenlijking van de voornemens zal volgens de NOGEPa een beperking plaatsvinden van de mogelijkheid om de door vergunningen op grond van de Mijnbouwwet gedekte activiteiten uit te voeren. Daar komt bij dat de windparken incl. een 500 m brede veiligheidszone zullen worden afgesloten voor alle scheepvaart met uitzondering van scheepvaart voor onderhoud van de windparken en voor schepen van de overheid. Dit betekent dat pijpleidingeigenaren geen toegang hebben om hun pijpleiding te installeren, inspecteren en repareren (zie inspraakreactie nr. 16, bijlage 4).

mitigerende maatregelen aangegeven te worden. Het is van belang alternatieven te ontwikkelen die qua milieueffect onderscheidend zijn. Ontwikkel alternatieven voor zowel het windpark (inclusief het transformatorstation), als de elektriciteitskabel(s) en de aanlanding daarvan.

Windpark

Beschouw alternatieven waarbij gevarieerd wordt met de plaatsing op de beschikbare oppervlakte en de onderlinge afstand van de individuele turbines (inrichtingsvarianten) in samenhang met de turbinegrootte (uitvoeringsvarianten). Werk qua inrichting in ieder geval varianten uit:

- waarbij de energieopbrengst voor het gehele park op de beschikbare oppervlakte wordt gemaximaliseerd;
- waarbij de onderlinge windturbineafstand wordt vergroot – met behoud van een economisch acceptabele energieopbrengst – ten behoeve van zo veel mogelijk milieuwinst;
- waarbij gevarieerd wordt met de plaatsing van de windturbines op de beschikbare oppervlakte, bijvoorbeeld in relatie tot de afstand tot scheepvaartroutes;
- voor de situering van het transformatorstation. Werk hiervoor in ieder geval een variant uit waarbij de kans op scheepsaandrijvingen –en aanvaringen wordt geminimaliseerd.

Werk voor de locatie Riffgrond in ieder geval de alternatieven 1, 2 en 3 uit de startnotitie uit.

Varieer bij de uitvoeringsvarianten in rotordiameter/turbinevermogen, ashoogte en kleurstelling.

Elektriciteitskabel(s) en aanlanding

Werk vanuit milieuoverwegingen alternatieven uit met betrekking tot het kabeltracé, de aanlandingsplaats, toe te passen kabelsysteem en wijze van aanleg/aanlanding¹⁵.

Bij de keuze van de alternatieven voor tracés en aanlandingsplaatsen dient rekening gehouden te worden met gebieden die op grond van milieuaspecten een speciale status in het beleid hebben (bijvoorbeeld Vogel- en Habitatrichtlijngebieden) of krijgen (bijvoorbeeld het in te stellen Zeereservaat voor de 2de Maasvlakte), de ligging van scheepvaartroutes, ankergebieden en visserijgebieden, bestaande leidingtracés en gebieden met cultureel en archeologisch erfgoed, bijvoorbeeld scheepswrakken.

In de omgeving van de voorgenomen activiteit zijn meer windparken in procedure, die op hetzelfde punt willen aanlanden. Onderzoek de mogelijkheden van een combinatie met de kabels van deze windparken (één kabel) en de voor- en nadelen van bundeling van de verschillende kabels.

4.3 Nulalternatief

Binnen de doelstelling voor de opwekking van offshore windenergie bestaat er geen reëel nulalternatief. Als referentie kan dienen de beschrijving van de huidige situatie plus de autonome ontwikkelingen. Daarnaast is het nodig om

---

¹⁵ Voor het traject na de duinkruising hoeven geen alternatieven/varianten uitgewerkt te worden, de milieueffecten moeten echter wel in beeld gebracht worden.

de situatie te beschrijven waarbij alle in procedure zijnde windparken uitgevoerd zijn. In § 5.6 van dit advies wordt hier nader op ingegaan.

4.4 Meest milieuvriendelijk alternatief

Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) is verplicht. Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen. De kosten van varianten en maatregelen mogen geen argument zijn om oplossingsrichtingen met belangrijke milieuvoordelen buiten beschouwing te laten bij de ontwikkeling van een mma. Ontwikkel een mma voor zowel de inrichting van het windpark (inclusief het transformatorstation), als de elektriciteitskabel(s) en de aanlanding daarvan.

Windpark

Stel het mma samen door, na het onderzoeken van de effecten van de verschillende inrichtings- en uitvoeringsvarianten, te bezien of er een optimale opstelling en een turbinespecificatie bestaat waarbij de negatieve effecten op vogels en veiligheid worden geminimaliseerd¹⁶ bij zo groot mogelijke energieopbrengst. Optimaliseer door de effecten te beschouwen per kWh energieopbrengst. Dat wil zeggen dat die variant als het meest milieuvriendelijk wordt beschouwd, die de minste (negatieve) milieueffecten per eenheid van opgewekte energie heeft (zie ook H6).

Elektriciteitskabel(s) en aanlanding

Ga bij de ontwikkeling van een mma uit van de combinatie van het meest milieuvriendelijke tracé/aanlandingsplaats met het meest milieuvriendelijke kabelsysteem en de meest milieuvriendelijke wijze van aanleg, die zorgt voor een maximale veiligheid¹⁷ en minimale aantasting van natuur¹⁸ en geomorfologie.

5. **BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN GEVOLGEN VOOR HET MILIEU**

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd. Bij deze beschrijving moet het MER uitgaan van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van al genomen besluiten over nieuwe activiteiten, zoals windparken en mijnbouwinstallaties. Als niet zeker is of bepaalde ingrijpende activiteiten zullen doorgaan, dan kunnen hiervoor verschillende scenario's worden gebruikt.

---

¹⁶ Bij vogels kan daarbij bijvoorbeeld gedacht worden aan de instelling van corridors, rekening houdend met plaatsen van vogeltrekverdichting, bij veiligheid aan de ligging van het transformatorstation.

¹⁷ Denk daarbij bijvoorbeeld aan de ligging van de elektriciteitskabels ten opzichte van scheepvaartroutes en ankerplaatsen.

¹⁸ Denk daarbij aan de periode in het jaar waarin de kabels worden aangelegd, in relatie tot broedseizoen, vogeltrek etc.

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat de locatie van het windpark inclusief veiligheidszone, het tracé van de kabel, de aantakking op het elektriciteitsnet en de omgeving daarvan, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieuaspect (natuur, veiligheid, landschap, enz.) kan de omvang van het studiegebied verschillen. Houdt hierbij rekening met eventuele externe werking.

Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden (zoals beschermde gebieden, scheepvaartroutes en ankerplaatsen) en objecten zoals scheepswrakken, kabels en leidingen.

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu moet, waar nodig, de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte en mitigeerbaarheid;
- naast negatieve effecten moet ook aan positieve effecten aandacht worden besteed, bijvoorbeeld vermeden emissies en mogelijk optredende oaseffecten (refugiumfunctie voor vissen)
- expliciet dient te worden ingegaan op cumulatie van effecten met andere activiteiten op de Noordzee, met name andere windturbineparken.
- bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt;
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld;
- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- bij de beschrijving dienen de gevolgen van de aanlegfase en de gebruiksfase te worden betrokken.

Het is van groot belang dat bij de bepaling van de milieueffecten gebruik wordt gemaakt van recente ervaringen en openbaar beschikbare kennis opgedaan bij andere windparken in binnen- en buitenland¹⁹.

Geef in het MER (waar mogelijk) een kwantitatieve beschrijving van de milieueffecten samenhangend met de energieopbrengst en vermeden emissies, en de effecten op vogels en scheepvaartveiligheid. Een meer globale beschrijving volstaat voor de overige milieuaspecten.

5.1 Energieopbrengst en emissiebalans

De energieopbrengst en de vermeden CO₂-emissies vormen de belangrijkste redenen waarom de overheid windenergie tot een speerpunt heeft gemaakt in haar milieu-, klimaat- en energiebeleid. Indien alternatieven bestaan uit verschillende combinaties van aantallen, typen en opstelling van windturbines, dient duidelijk te worden aangegeven wat de totale te verwachten energieop-

---

¹⁹ Zie in dit verband ook de website www.noordzeeloket.nl met daarop een overzicht van waar relevante ervaringen en kennis is opgedaan, en ook de inspraakreactie van de Stichting de Noordzee die melding maakt van de voor het Duitse deel van de Noordzee ontwikkelde Windmill Sensitivity Index (inspraakreactie nr. 23, bijlage 4).

brengst zal zijn van elk van de alternatieven en varianten²⁰. Geef aan van welk windaanbod op ashoogte (jaargemiddelde windsnelheden en frequentieverdeling) is uitgegaan. Geef per alternatief / variant aan wat het parkeffect is en per turbinetype een realistische inschatting van de beschikbaarheid (percentage van de tijd dat deze in bedrijf kan zijn)²¹.

Er dient een zo goed mogelijke schatting gegeven te worden van de vermeden CO₂-emissies, uitgaande van een vergelijking met de huidige, niet-duurzame energieopwekking uit fossiele brandstoffen²². Gebruik ter bepaling van de CO₂-emissiereductie de getallen uit het Protocol Monitoring Duurzame Energie. Emissiereducties dienen afgezet te worden tegen de landelijke emissiereductiedoelstellingen. Houdt bij het bepalen van de CO₂-emissiereductie rekening met de wisselvalligheid van de elektriciteitsproductie (i.v.m. benodigde extra reservecapaciteit).

5.2 Levende natuur

5.2.1 Vogels

Bestaande milieutoestand

Broedvogels

Geef aan voor welke broedvogelsoorten het studiegebied van belang is en waarom. Kwantificeer dit zoveel mogelijk. Vermeld in hoeverre het gaat om soorten waarvoor vogelrichtlijngebieden langs de Nederlandse Noordzeekust zijn aangewezen of begrensd.

Trekvogels

Vermeld relevante soorten die het plangebied in het trekseizoen aandoen. Onder relevant wordt in dit verband verstaan:

- soorten waarvan een substantieel deel van de biogeografische populatie het studiegebied kan aandoen;
- overige soorten die in zeer groot aantal het studiegebied kunnen passeren. Geef aan in hoeverre dit afhankelijk is van bepaalde (weers-) omstandigheden.

Pleisterende vogels buiten het broedseizoen

Geef aan welke niet-broedvogels in het studiegebied pleisteren en/of foerageren. De nadruk ligt daarbij op aanwijzing- of begrenzingsoorten van de Vogelrichtlijngebieden Waddeneilanden/Noordzee (nr. 39) en Voordelta (nr. 71). Relevante soorten zijn in dit verband onder andere Roodkeel- en parelduiker, Kuifduiker, Toppereend, Eider en Zwarte Zee-eend. Vermeld daarnaast de overige soorten waarvan een substantieel deel van de biogeografische populatie in het studiegebied kan aandoen en de overige soorten die in groot aantal het studiegebied kunnen passeren.

---

²⁰ Relateer daarbij de energieopbrengst aan de energie nodig voor het maken, plaatsen en onderhouden van de windturbines, transformatiestation en kabels.

²¹ De te verwachten energieopbrengst is onder andere afhankelijk van de bedrijfszekerheid van de windturbines en hangt mede af van weersomstandigheden en seizoenen. Onderzoek daarnaar – vooral voor nieuwe turbinetypes – is gewenst.

²² Bij de bepaling van de vermeden emissies dienen additionele scheepvaartbewegingen (omvaren; aanleg, onderhoud) mede in beschouwing te worden genomen.

Effecten

Geef op basis van de beschikbare kennis (inclusief studies in het buitenland) aan welke effecten verwacht kunnen worden, met nadruk op de soorten zoals genoemd bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand. Maak hierbij onderscheid tussen broedvogels, trekvogels en pleisterende niet-broedvogels. Geef tevens aan onder welk beschermingsregime de genoemde soorten vallen en vermeld bij vogelrichtlijnsoorten in hoeverre de 'gunstige staat van instandhouding' in het geding is en of een significant effect aan de orde kan zijn. Maak inzichtelijk wat de cumulatieve effecten kunnen zijn, dus de effecten in samenhang met andere plannen voor windparken en andere activiteiten op zee.

Bij de effecten dient een uitsplitsing te worden gemaakt in de kans op aanvaring, barrièrewerking en habitatverlies. Zowel de effecten in de aanleg- als in de exploitatiefase moeten worden aangegeven. Geef per type verstoring aan hoeveel individuen hierbij zijn betrokken (ordegrootte, bijvoorbeeld in aantalsklassen) en welke deel van de populatie minimaal en maximaal (worst-case) beïnvloed wordt.

Door een verbod op visserij rond de windparken zou de hoeveelheid vis en bodemfauna daar kunnen toenemen. Vooral tijdens voedselschaarste kan dit vogelsoorten aantrekken die het gebied normaliter niet zouden aandoen. Beschrijf bij welke soorten dit kan spelen en wat de gevolgen voor deze soorten kunnen zijn (positieve effecten door grotere voedselbeschikbaarheid, maar ook negatieve effecten, bijvoorbeeld door een grotere kans op aanvaring met wieken).

5.2.2

Zeezoogdieren en vissen

Bestaande milieutoestand

Zeezoogdieren

Geef een beschrijving van de in het studiegebied voorkomende zoogdiersoorten en de mate waarin die dieren gebruik maken van het gebied. Ga daarbij in op bekende migratieroutes en foerageergebieden.

Vissen en bodemfauna

Geef een beschrijving van de in het gebied voorkomende vis- en bodemfaunapopulaties, indien mogelijk met een indicatie van de dichtheid van de belangrijkste soorten en indien relevant van specifiek gebruik van dat gebied (paaieren, kinderkamer etc.).

Effecten

Zeezoogdieren

Geef op basis van de beschikbare kennis, en studies in het buitenland, aan of en welke effecten verwacht worden op migratiegedrag en foerageergedrag van zeezoogdieren.

Vissen en bodemfauna

Beschrijf de te verwachten positieve effecten van het zogenaamde oase-effect op de vispopulatie. Ga daarbij in op de mogelijke veranderingen in bodemfauna door het vrijwaren van het gebied van bodemberoerende visserij, en het daardoor veranderde voedsel voor de visfauna. Ga ook in op de refugiumfunc-

tie voor de visfauna. Geef aan of effecten verwacht worden van elektromagnetische velden op vissen en kraakbeenvissen.

5.3 Scheepvaart en veiligheid

Bepaal de kans op ongevallen door aandrijvingen en aanvaringen, inclusief de milieugevolgen daarvan, bijvoorbeeld als gevolg van de uitstroom van chemicaliën, bunker- en ladingolie. Besteed daarbij aandacht aan de invloed van de afstand tot nabijgelegen scheepvaartroutes, het funderingsconcept, de indringingspotentie van de turbineconstructie op scheepsaanvaringshoogte en de kansen op knikken en scharnieren van turbines. Bij de bepaling van de kans op ongevallen dient rekening gehouden te worden met de (extra) scheepvaartbewegingen nodig voor de aanleg/verwijdering van het windpark en voor omvaren, en eventuele radarzichtbeperkingen door het windpark waardoor ongevalskansen kunnen toenemen.

5.4 Elektriciteitskabels en aanlandingspunt

Beschrijf de effecten op:

- bodemdieren en geomorfologie door de aanleg en het onderhoud van de elektriciteitskabels, samenhangend met verstoring van de zeebodem en water door trenchen en baggeren;
- zeezoogdieren en vissen door de opwekking van fysische (m.n. magnetische) velden rondom de elektriciteitskabels;
- beschermde soorten en habitats, en geomorfologie ter plekke van de aanlanding, bijvoorbeeld als gevolg van het ingraven van de elektriciteitskabel(s).

Ga in op de risico's van beschadiging (bijvoorbeeld door ankeren) en blootlegging (bijvoorbeeld door de dynamiek van aanwezige zandgolven in de Noordzee) van kabels en de daarmee samenhangende gevolgen.

5.5 Overige effecten

Geef aan in hoeverre vanaf de kust de windturbines zichtbaar zijn. Beschouw daarbij de invloed van turbinegrootte, opstellingsvorm, verlichting en meteorologische omstandigheden.

Geef het directe en indirecte²³ ruimtegebruik van de windturbines en kabels aan.

Beschrijf de gevolgen voor archeologische waarden (scheepswrakken), olie- en gaswinningen, hoogspannings-, vloeistof- en gasleidingen, visserij, recreatievaart en bestemmingsverkeer (schepen en helikopters), luchtverkeer en telecommunicatie (radar)²⁴.

---

²³ Het gebied dat als gevolg van de aanwezigheid van de turbines functiebeperkingen kent.

²⁴ In inspraakreactie van W. Kroese van Kwadraatproductions wordt aangegeven dat in Engeland de uitvoering van verschillende windparken wordt aangehouden door storingen op de radarverkeersleiding van schepen en vliegtuigen, militair zowel als civiel. Eerst zal in kaart worden gebracht hoe groot het effect van de radarstoring door windturbineparken is in relatie tot de veiligheid van aan- en uitvliegroutes voor de luchtvaart. De haventoeegangen en scheepsbewegingen maken deel uit van de voorgenomen studie (zie inspraakreactie nr. 1, bijlage 4).

5.6 Cumulatieve effecten

Het is denkbaar dat indien alle in procedure zijnde windparken worden uitgevoerd er significante effecten kunnen optreden op natuur en milieu op de Noordzee. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan effecten op trekvogels en scheepvaartveiligheid. Daarom is het van belang inzicht te hebben in de cumulatieve effecten van alle windparken samen en de bijdrage van het onderhavige park daaraan²⁵. Het is dan ook mogelijk om te bezien of er mitigerende maatregelen die het individuele windpark overstijgen nodig en mogelijk zijn, zoals bijvoorbeeld corridors tussen windparken.

Bij de bepaling van de cumulatieve effecten moet uitgegaan worden van de situatie dat windparken worden gerealiseerd op alle windparklocaties waarvoor vergunning is verleend²⁶, of vergunningsprocedures (inclusief m.e.r.-) zijn gestart²⁷, uitgaande van de maximaal mogelijke energieopbrengst per windpark, dus maximale bezetting van het beschikbare oppervlakte.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Naast een vergelijking van effecten in absolute zin, dient ook een vergelijking van de effecten plaats te vinden per eenheid van opgewekte energie (kWh)²⁸. Dit is van belang omdat varianten, alternatieven en locaties niet dezelfde totaaloutput hebben.

Voor de bepaling van het mma is de relatieve vergelijking doorslaggevend, aangezien het daarbij gaat om de minste negatieve milieueffecten per eenheid van opgewekte energie.

Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, beveelt de Commissie aan een indicatie te geven van de kosten en de economische haalbaarheid van de verschillende alternatieven.

7. LEEMTEN IN INFORMATIE

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie.

---

²⁵ Druk ten aanzien van cumulatie de risico's op scheepvaartveiligheid uit per oppervlakte-eenheid.

²⁶ Het betreft hier de windparken Q7 en NSW.

²⁷ Ga uit van het aantal vergunningprocedures (inclusief m.e.r.) dat is gestart op het moment van vaststellen van de richtlijnen (ten tijde van het uitbrengen van dit richtlijnenadvies bedroeg het aantal locaties 25).

²⁸ De hoeveelheid opgewekte kWh is een goede maat voor de bereikte milieuwinst omdat deze hiermee rechtvaardig is. Vergelijking van negatieve effecten van de diverse alternatieven dient daarom plaats te vinden per kWh.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

De Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat moet bij het besluit aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat Evelop in het MER al een aanzet tot een programma voor dit onderzoek geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

De Commissie beveelt op voorhand aan om de energieopbrengst en de effecten op vogels²⁹, zeezoogdieren³⁰ en de visstand (oasefunctie) in het evaluatieprogramma op te nemen. Ook zal het aantal aandrijvingen en aanvaringen, evenals het aantal bijna-incidenten bijgehouden moeten worden.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie wordt verder aanbevolen om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- bij gebruik van kaarten recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen en geografische coördinaten goed leesbaar weer te geven en een schaal en duidelijke legenda erbij te voegen.

Te overwegen valt voor de verschillende initiatieven van Evelop een generiek MER op te stellen, dat per windpark via oplegnotities wordt aangevuld met de noodzakelijke locatie – of windparkspecifieke informatie.

---

²⁹ Doe gestandaardiseerd en kwantitatief onderzoek naar vogelslachtoffers en vogelhinder (verstoring, barrièrewerking). Daarnaast is het van belang om de effecten van vogelaanvaringen en vogelhinder te beschrijven op de staat van instandhouding van de betrokken soorten. Onderzoek of bepaalde vogelsoorten windparken als schuil- en rustplaats gebruiken, alsmede de effecten van typen van belichting van windturbines.

³⁰ Onderzoek bijvoorbeeld de effecten van geluid en trillingen.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen voor de milieueffectrapporten
Offshore Windparken Maas West Buiten, Scheveningen Buiten,
Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord
Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 9 maart 2005 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Ministerie van Verkeer en Waterstaat		Rijkswaterstaat													
Commissie voor de milieueffectrapportage t.a.v. mevrouw J.M. Bremmer Postbus 2345 3500 GH Utrecht		<table border="1"><tr><td>10 MAART 2005</td><td>: 1000 0100</td></tr><tr><td>15301/15401/153</td><td>100000</td></tr><tr><td>1530-02/1540-02</td><td>100000</td></tr><tr><td>Be/De</td><td>eh</td></tr><tr><td colspan="2">Milieu-effectrapportage</td></tr><tr><td colspan="2">Commissie voor de</td></tr></table>		10 MAART 2005	: 1000 0100	15301/15401/153	100000	1530-02/1540-02	100000	Be/De	eh	Milieu-effectrapportage		Commissie voor de	
10 MAART 2005	: 1000 0100														
15301/15401/153	100000														
1530-02/1540-02	100000														
Be/De	eh														
Milieu-effectrapportage															
Commissie voor de															
Contactpersoon R. van den Heuvel Datum 9 maart 2005 Ons kenmerk AMU 00669 Onderwerp Startnotities m.e.r. Offshore Windparken Evelop	Doorkiesnummer 070 3366 802 Bijlage(n) 2 Uw kenmerk -														
Geachte mevrouw Bremmer,															
Hierbij ontvangt u de startnotities m.e.r. voor de offshore windparken 'Riffgrond', 'Katwijk Buiten', 'Scheveningen Buiten', 'Eurogeul Noord', 'Hopper', 'Noord Hinder', 'Maas West Buiten', 'Helmveld', 'Helder', 'Horizon' en 'Bruine Bank' (totaal 11 documenten) opgesteld door Evelop B.V. (Evelop) Ik wil u hierbij verzoeken om een advies uit te brengen aan het bevoegd gezag inzake de richtlijnen voor de milieu-effectrapportages die door Evelop opgesteld zullen worden. Voor het oprichten en in stand houden van een windpark, inclusief de bijbehorende kabels is een vergunning op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr) vereist. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W) is coördinerend Ministerie voor Noordzee-aangelegenheden en de Minister is bevoegd gezag voor de Wbr-vergunningverlening. In het kader van de vergunningverlening doorlopen de Windparken 'Riffgrond', 'Katwijk Buiten', 'Scheveningen Buiten', 'Eurogeul Noord', 'Hopper', 'Noord Hinder', 'Maas West Buiten', 'Helmveld', 'Helder', 'Horizon' en 'Bruine Bank' eerst een m.e.r.-procedure. De startnotities m.e.r. zijn op 1 maart 2005 door Evelop aan het bevoegd gezag aangeboden. De voorliggende startnotities zullen gedurende de periode 15 maart 2005 tot en met 29 maart 2005 ter inzage liggen, waarbij iedereen is uitgenodigd om zijn/haar zienswijze op de startnotities te geven. De inspraakreacties zullen u toegestuurd worden door het Inspraakpunt van Verkeer en Waterstaat.															
Directie Noordzee Postadres Postbus 5807, 2280 HV Rijswijk (ZH) Bezoekadres Lange Kleiweg 34		Telefoon 070 336 66 00 Fax 070 3194238 E-mail R.R.J.Vink@dnz.rws.minvenw.nl Internet www.noordzee.org													
Bereikbaar met tram 17 vanaf Den Haag HS en Den Haag CS, 5 minuten loopafstand vanaf station Rijswijk.															

AMU 00669

Als bijlage bij deze brief is tevens bijgevoegd de ontvangstbevestiging aan Evelop met betrekking tot bovengenoemde startnotities. In deze brief heb ik een aantal opmerkingen gemaakt, waarvan ik heb aangegeven dat ik deze mee zal nemen in de af te geven richtlijnen voor de milieu-effectrapportages.

Voor vragen kunt u contact opnemen met de heer Ronald van den Heuvel, tel: 070 – 33 66 619 of e-mail: r.vdheuvel@dnz.rws.minvenw.nl. Ik zie uw reactie graag tegemoet.

Hoogachtend,

Ronald van den Heuvel
Rijkswaterstaat Noordzee

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 51 d.d. 14 maart 2005

Inspraak startnotities MER Windturbineparken op de Noordzee

Gedurende de periode van 15 maart tot en met 11 april 2005 liggen elf startnotities voor windturbineparken op de Noordzee ter inzage. Deze startnotities doorlopen een inspraakprocedure overeenkomstig de Wet milieubeheer en de Algemene wet bestuursrecht. Op grond daarvan kunt u tot en met 11 april 2005 uw mening over de inhoud van de startnotities kenbaar maken.

Achtergrond

De Nederlandse overheid stimuleert grootschalig gebruik van windenergie voor het opwekken van elektriciteit. De toepassing van windenergie op zee is een onderdeel van dat beleid. In 2020 moet er 6000 MW offshore windenergie gerealiseerd zijn.

Voor het oprichten en instandhouden van de windturbineparken, inclusief de kabels, is een vergunning op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr) vereist. De Minister van Verkeer en Waterstaat (V&W) is bevoegd gezag voor de Wbr-vergunningverlening. Bij een vergunningaanvraag dient een milieu-effectrapport gevoegd te worden. De publicatie van een startnotitie vormt het beginpunt van een milieu-effectrapportage.

De startnotities zijn ingediend door Evelop B.V. Het betreft de locaties Maas West Buiten, Scheveningen Buiten, Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder.

De startnotitie MER

De startnotitie is het begin van een milieu-effectrapportage. U leest hierin precies wat onderzocht gaat worden en wat de achtergronden en uitgangspunten hiervan zijn. In de notitie worden alternatieven beschreven en wordt uitgelegd welke (milieu)effecten zullen worden onderzocht. Het resultaat van de onderzoeken wordt gebundeld in het zogenaamde milieu-effectrapport (MER).

Waar kunt u de startnotitie inzien?

De startnotities kunt u van 15 maart tot en met 11 april 2005 gedurende de reguliere openingstijden inzien op de volgende locaties:

- de hoofdvestiging van Rijkswaterstaat Noordzee in Rijswijk;
- de hoofdvestiging van Rijkswaterstaat Zuid-Holland in Rotterdam;
- de hoofdvestiging van Rijkswaterstaat Noord-Holland in Haarlem;
- de hoofdvestiging van Rijkswaterstaat Zeeland in Middelburg;
- de hoofdvestiging van Rijkswaterstaat Noord-Nederland in Leeuwarden;
- het ministerie van Verkeer en Waterstaat in Den Haag;
- de hoofdvestigingen van de openbare bibliotheken in Haarlem, Middelburg, Den Haag en Groningen.

Hoe kunt u uw zienswijze kenbaar maken?

De Minister van V&W nodigt u uit gedurende de termijn van de terinzagelegging uw zienswijze op de startnotities schriftelijk naar voren te brengen. Wij verzoeken u in uw zienswijze duidelijk te vermelden of deze betrekking heeft op alle startnotities van Evelop B.V. of op een specifieke startnotitie.

Uw schriftelijke zienswijze kunt u tot en met 11 april 2005 sturen naar:

Inspraakpunt V&W
Startnotities Windturbineparken Noordzee
Postbus 30316
2500 GH Den Haag

U kunt ook via internet uw zienswijze kenbaar maken via: www.inspraakvenw.nl.

Indien u dat wenst, kunt u verzoeken om vertrouwelijke behandeling van uw persoonlijke gegevens.

Wat gebeurt er met uw reactie?

Het Inspraakpunt bundelt alle reacties en stuurt deze onder andere naar de Minister van V&W en de Commissie voor de milieu-effectrapportage. Deze commissie adviseert de Minister over de richtlijnen voor de inhoud van het MER. Mede op basis van dit advies en de inspraakreacties stelt de Minister vervolgens de richtlijnen vast. De richtlijnen vormen het vertrekpunt voor het opstellen van het MER. Op dit MER kunt u te zijner tijd wederom inspreken. Zo spoedig mogelijk na afloop van de inspraaktermijn kunt u de door het Inspraakpunt ontvangen reacties inzien op dezelfde locaties als waar de startnotities ter inzage liggen.

Nadere informatie

Voor het verkrijgen van een exemplaar van de startnotities en/of voor het verkrijgen van nadere informatie over de inhoud ervan, kunt u contact opnemen met het secretariaat van Rijkswaterstaat Noordzee, de heer R. van den Heuvel, telefoon 070 336 66 19. De startnotities kunt u ook downloaden via www.inspraakvenw.nl.

Voor inlichtingen over de inspraakprocedure kunt u zich wenden tot het Inspraakpunt V&W, telefoon 070 351 96 03.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Rijkswaterstaat

Inspraakpunt
Verkeer en Waterstaat

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Evelop BV

Bevoegd gezag: Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat

Besluit: Vergunning op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr)

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: Bij ministeriële regeling is besloten dat in het kader van de vergunningverlening de m.e.r.-procedure moet worden doorlopen.

Activiteit: De aanleg van windturbineparken in de Noordzee. Het advies geldt voor elf windturbineparken, namelijk Maas West Buiten, Scheveningen Buiten, Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder.

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie:	15 maart 2005
richtlijnenadvies uitgebracht:	16 mei 2005

Bijzonderheden:

Voor vergunningaanvragen voor windparken op de Noordzee heeft een aantal jaar een moratorium geheerst. Na de opheffing hiervan is een groot aantal vergunning- en m.e.r.-procedures tegelijkertijd gestart, door meerdere initiatiefnemers. De gepubliceerde initiatieven vertonen grote overeenkomsten. Vanwege de consistentie is er voor gekozen standaardrichtlijnen op te stellen, geldig voor ieder project, waarin project- of locatiespecifieke opmerkingen apart worden aangegeven.

De belangrijkste punten voor het MER zijn:

- Uitwerken van minimaal twee inrichtingsvarianten, één waarbij de energieopbrengst voor het gehele park wordt gemaximaliseerd en één waarbij de onderlinge afstand tussen de windturbines wordt vergroot ten behoeve van zoveel mogelijk milieuwinst;
- Kwantitatieve beschrijving van de effecten op vogels en scheepvaartveiligheid. Zowel de absolute effecten voor het gehele park, als de effecten per eenheid van energieopbrengst;
- Inzicht in de cumulatieve effecten op vogels en scheepvaartveiligheid indien windparken worden gerealiseerd op alle locaties waarvoor vergunning is verleend of vergunningprocedures (inclusief m.e.r.) zijn gestart, alsmede mogelijke mitigerende maatregelen (zoals het open houden van corridors tussen de parken);
- Beschrijving van de consequenties van de beschermingsformules van de Vogel- en Habitatrichtlijn (i.v.m. bijvoorbeeld soortenbescherming en/of externe werking) en eventuele invloed van het initiatief op wezenlijke kenmerken en waarden van de Noordzee en de Waddenzee.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. P. van der Boom
dr. N.M.J.A. Dankers
ir. J.H. de Jong
drs. L. van Rijn-Vellekoop (voorzitter)
ing. R.L. Vogel

Secretaris van de werkgroep:

dr. G.P.J. Draaijers
ir. J.M. Bremmer

BIJLAGE 4 1530 t/m 1540

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
		ALGEMEEN		
1.	20050305	W. Kroese Kwadraatproductions	Amstelveen	20050311
2.	20050303	P.B. Kurpershoek	Beverwijk	20050311
3.	20050228	Kiki Amsberg		20050325
4.	20050309	anoniem		20050311
5.	20050225	R.A.C. Ruigrok	Vlaardingen	20050311
6.	20050225	R.F. Jacobs	Apeldoorn	20050311
7.	20050227	J.C. Koreneef	Delft	20050311
8.	20050223	J.H. Kop	Leersum	20050311
9.	20050307	W.S. Beers	Heerhugowaard	20050307
10.		J.W. van der Weyde	Lichtenvoorde	20050307
11.	20050315	G. Renooij	Den Haag	20050317
12.	20050311	R. Vlaanderen	Den Haag	20050317
13.	20050322	anoniem	Den Haag	20050325
14.	20050321	J.D.H. Bronder namens Delta Noord van het KNWV	Terheijden	20050325
15.	20050320	J.A. Klostermann	Eersel	20050325
16.	20050318	Nogepa	Den Haag	20050325
		SPECIFIEK		
17.		anoniem		
18.		anoniem		
19.	20050323	M. van Hattem	Rotterdam	20050403
20.	20050331	Technische Universiteit Eindhoven	Eindhoven	20050419
21.	20050407	E-Connection	Bunnik	20050419
22.	20050407	Wintershall Noordzee BV	Den Haag	20050419
23.	20050407	Stichting de Noordzee	Utrecht	20050419
24.	20050411	J.M. Stoop	Harlingen	20050419

**Advies voor richtlijnen voor de milieueffectrapporten
Offshore Windparken Maas West Buiten, Scheveningen Buiten,
Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord
Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder**

Evelop B.V. heeft het voornemen verschillende windturbineparken aan te leggen in de Noordzee. Het betreft elf locaties genaamd Maas West Buiten, Scheveningen Buiten, Eurogeul Noord, Katwijk Buiten, Helmveld, Bruine Bank, Noord Hinder, Horizon, Riffgrond, Hopper en Helder. Voor het oprichten en instandhouden van een windpark, inclusief de bijbehorende kabels, is een vergunning nodig op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr). Voor het verkrijgen van een vergunning moet de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen worden.

ISBN 90-421-1510-6